

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

В. К. ГРИЩУК, О. Ф. ПАСЄКА

**КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ЮРИДИЧНИХ ОСІБ:
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД
ТА ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ**

Науково-практичний посібник

Київ
Юрінком Інтер
2017

УДК 343.22 (477)
ББК 67.408
К82

*Відтворення всієї книги чи якої-небудь її частини
будь-якими засобами або в якій-небудь формі, у тому числі в Інтернеті,
без письмового дозволу видавництва забороняється*

Гришук В. К., Пасека О. Ф.
К82 Кримінальна відповідальність юридичних осіб: міжнародний досвід та основні теоретичні підходи: наук.-практ. посіб. – Київ: Юрінком Інтер, 2017. – 296 с.

ISBN 978-966-667-684-2

У посібнику розглядаються питання кримінальної відповідальності юридичних осіб. Розглянуто підходи вчених щодо правової природи та сутності юридичної особи; проаналізовано становлення кримінальної відповідальності юридичних осіб у деяких зарубіжних державах та нормативне врегулювання такої відповідальності у чинних законодавствах цих держав; проаналізовано аргументи як прихильників, так і опонентів запровадження кримінальної відповідальності юридичних осіб в Україні.

Для науковців, курсантів, студентів, слухачів вищих навчальних закладів.

УДК 343.22 (477)
ББК 67.408

ISBN 978-966-667-684-2

© Гришук В. К., Пасека О. Ф., 2017
© Юрінком Інтер, 2017

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. Загальні засади дослідження проблем кримінальної відповідальності юридичних осіб	7
1.1. Постановка проблеми кримінальної відповідальності юридичних осіб	7
1.2. Генезис правової регламентації кримінальної відповідальності юридичних осіб	37
Розділ 2. Кримінальна відповідальність юридичних осіб за чинним законодавством окремих зарубіжних держав	68
2.1. Схожість правової регламентації кримінальної відповідальності юридичних осіб за чинним законодавством окремих зарубіжних держав	68
2.2. Відмінність правової регламентації кримінальної відповідальності юридичних осіб за чинним законодавством окремих зарубіжних держав	101
Розділ 3. Теоретичні та прикладні проблеми кримінальної відповідальності юридичних осіб в Україні	132
3.1. Теоретичні проблеми кримінальної відповідальності юридичних осіб у теорії кримінального права	132
3.2. Прикладні проблеми кримінальної відповідальності юридичних осіб в Україні	165
Висновки	225
Список використаних джерел	238
Коментар до розділу XIV¹ КК України	260

ВСТУП

Сучасний стан розвитку України та її прагнення до інтеграції в єдиний європейський простір вимагає фундаментальних та комплексних змін у багатьох сферах життєдіяльності держави. Безумовно, до їх числа належить кримінально-правова політика. Належне нормативне регулювання суспільних відносин обов'язково потребує попереднього узгодженого, комплексного наукового дослідження кримінально-правових проблем, що, безперечно, сприятиме впровадженню ефективних та своєчасних реформ.

Однією з найбільш актуальних проблем, що обговорюються в період проведення кримінально-правових реформ у сучасних державах світу, зокрема у пострадянських державах, є проблема кримінальної відповідальності юридичних осіб. Аналіз діяльності юридичних осіб засвідчує, що складна організаційна структура підприємств, значна кількість осіб, залучених у сферу цієї діяльності, а також певна децентралізація управління сприяє збільшенню кількості фактів вчинення протиправних дій з їх боку. Саме тому, як видається, виникає потреба у запровадженні прямих каральних санкцій безпосередньо до юридичної особи, що стане закономірною спробою посилити контроль за негативними наслідками господарської діяльності передусім великих корпорацій, оскільки з кожним роком в економіці спостерігаються тенденції до укрупнення бізнесу та монополізації, до ігнорування інтересів окремого споживача та суспільства загалом.

Доцільність запровадження такої відповідальності все більше посилюється. Підтвердженням цього є, зокрема, значна кількість ратифікованих Верховною Радою України міжнародно-правових актів, які прямо рекомендують державам-учасникам запровадити кримінальну відповідальність юридичних осіб. До таких актів належать: Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією Ради Європи (ETS 173) від 27 січня 1999 р., Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р., Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму від 16 травня 2005 р., Конвенція про кіберзлочинність від 23 листопада 2001 р., Конвенція ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 р. Незважаючи на те, що деякі із зазначених міжнародних документів Верховна Рада України ратифікувала, їх імплементація належним чином у нашій державі не проведена, що не тільки порушує прийняті нашою дер-

жавою міжнародні зобов'язання, але й істотно, на наш погляд, знижує ефективність боротьби зі злочинністю.

Саме тому одне з положень Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України від 8 квітня 2008 р. № 311/2008, вказує на потребу реалізації питання кримінальної відповідальності юридичних осіб.

Складність та неординарність цієї проблеми привернула увагу багатьох науковців, про що свідчить значна кількість публікацій. Зокрема, питання визнання юридичної особи суб'єктом злочину досліджували такі вчені: Р. В. Вереша, В. А. Власіхіна, Б. В. Волженкін, С. Б. Гавриш, У. С. Джекабаєв, С. Г. Келіна, І. Д. Козочкін, І. В. Красницький, В. М. Кудрявцев, В. В. Лунєєв, О. О. Михайлов, А. В. Наумов, А. С. Нікіфоров, С. І. Нікулін, І. В. Сітковський, В. Н. Смітєнко, В. С. Устінов, П. Л. Фріс та ін. Однак проблема визнання юридичної особи суб'єктом злочину у нашій державі наразі не вирішена.

Мета цього посібника – з'ясувати правову природу, зміст і значення кримінальної відповідальності юридичних осіб у доктрині кримінального права та у законодавствах зарубіжних держав і визначити на цій основі доцільність запровадження такої відповідальності в Україні.

Для досягнення цієї мети були окреслені такі завдання: дослідити соціально-правову сутність юридичної особи та можливі проблеми її кримінальної відповідальності; здійснити аналіз генезису правової регламентації кримінальної відповідальності юридичних осіб у зарубіжних державах та міжнародно-правових актах; виявити спільні та відмінні риси регламентації кримінальної відповідальності юридичних осіб за законодавствами окремих зарубіжних держав; розкрити зміст та особливості кримінальної відповідальності юридичних осіб за законодавством зарубіжних держав; дослідити особливості караності злочинів, вчинюваних юридичними особами, визначити конкретні види таких покарань та їх зміст; узагальнити наявні у науковій літературі підходи щодо вирішення питання кримінальної відповідальності юридичних осіб; сформулювати теоретичні положення та практичні рекомендації, спрямовані на запровадження кримінальної відповідальності юридичних осіб у національне законодавство.

Науково-теоретичною базою посібника є праці з кримінального права, загальної теорії права, інших галузей права, пам'ятки кримінального права України та інших держав, довідково-енциклопедична література.

Нормативну базу посібника становлять: Конституція України, чинний КК України, закони та інші нормативно-правові акти України, а також чинне кримінальне законодавство деяких зарубіжних держав (Королівства

Бельгія, Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії, Угорської Республіки, Королівства Данія, Республіки Ірландія, Республіки Мальта, Королівства Нідерланди, Республіки Польща, Румунії, Республіки Словенія, Фінляндської Республіки, Французької Республіки, Королівства Швеція, Естонської Республіки, Республіки Албанія, Республіки Ісландія, Республіки Македонія, Республіки Молдова, Королівства Норвегія, Республіки Хорватія, Республіки Чорногорія, Австрійської Республіки, Італійської Республіки, Королівства Іспанія, Федеративної Республіки Німеччина, США).

Основні положення, висновки та рекомендації, викладені у посібнику, можуть бути використані у сфері науково-дослідної роботи – в подальшому теоретичному дослідженні проблем кримінальної відповідальності юридичних осіб; у навчальному процесі – під час викладання юридичних дисциплін у вищих навчальних закладах; у законотворчій діяльності – в процесі формулювання пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства України. Крім того, в роботі сформульовано пропозиції, що стосуються законодавчого закріплення у чинному КК України інституту кримінальної відповідальності юридичних осіб.